

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Ds K. Schilder, Drs C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr B. E. van Arkel, Utrecht; N. Bana, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids, Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Loos, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr J. Thijss, Meppel; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Breenstraat 14, Amsterdam.
(Tijdelijk adres: Drs C. TAZELAAR, Overtoom 350, Amsterdam.)

Druckers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 30000

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië 1.90 — per jaar.
Advertentiën: 35 cent per regel.

Tot nadere aankondiging is het adres der Redactie:
Drs C. TAZELAAR, Overtoom 350, Amsterdam.

INHOUD: Onze psalmberijming II. — Uit de Schrift: Maar de Satan heeft het ons heet. (1 Thess. 2:18). — Uit het Pol. en Soc. Leven: Toekomstverwachting en Toekomst-program. — Wilsbegeerte: Ondanks gevaren, toch noodzakelijk. III (Slot). — Pop-Wetenschappelijke Schetsen: Rondom de Bijbelsche treurspelen van Racine. III. — Literatuur en Kunst: Jan Luthari, Verspreide opstellen. — Kuiper-Bibliografie XVIII. — Zending en Evangelisatie: Het nabije Oosten III. — Uit de Buitenl. Kerken. — Perschoon. — Kerknieuws. — Advertentiën.

ONZE PSALMBERIJMING.

II.

Blijkens synodale rapporten en agenda heeft de ziele een nieuwe psalmberijming (I) overzien der bestaande de aandacht onder ons. Evenwel nog niet in die mate, dat het in gelyk was, aan uitgesproken verlangens uitvoering te geven. Toch is het goed, dat belangstelling levendig te houden. Er zijn veel bezwaren tegen de bestaande berijming in te brengen. Reeds de manier, waarop zij tot stand kwam, is in staat de antipathie der Gereformeerden te wekken en niet minder die van hen, welke bij een psalmberijming aesthetische grondregelen hier zien met voeten treden.

De vraag is nu, op welke manier ik probeeren zal, mijn betoog over de groote ongeschiktheid der bestaande psalmberijming te vervolgen.

Het spreekt wel vanzelf, dat in het kleine bestek van deze artikelenreeks er geen denken aan is, om den heelen bundel door te loopen en op elk vlekje, elke zieke plek, in dit rijtuig den vinger des gereformeerden zangers te leggen, zeggende: Kom, en zie en zing wat anders. Volgen wij deze methode, dan zouden wij in 5 artikelen niet geen mogelijkheid kunnen klaar komen.

Wat dan?

De ergste voorbeelden nitzoeken en die bij elkaar leggen? Men zou mij overdrijving verwijten en willekeur en vijandigen opzet.

Ik meende de bezwaren te ondervangen en de objectiviteit het best te dienen, wanneer ik me beperkte tot een gedeelte van den bundel, waarvan de kens bij niemand de idee van willekeur zou kunnen wekken. Ik beperk me daarom thans tot psalm 1-20. We hebben dan van de 150 psalmen er 20 min of meer onder den bril gelegd; niet eens onder de loupe. Blijkt het dan, dat bij $\frac{2}{15}$ van onzen bundel¹⁾ de vlekjes niet weinige zijn, wat zal dan het gansche lichaam ziek zijn! Den bundel „Eenige Gezangen“ laten wij buiten beschouwing, omdat die reeds onder generaal-synodale oogen aan den lijve is geëxamineerd en voor ontslag uit den liturgischen dienst wegens invaliditeit is voorgedragen, al is dan het ontslag nog maar niet verleend.

Tevens moet ik opmerken, dat ik de berijming heb vergeleken met den bundel „Psalmen“ van Dr A. Noordtjz. Men kan niet zeggen, dat dit een methode is, die niet-objectief is. Want niemand zal toch willen, dat onze 6 hoogleraren, die met andere theologen ons volk willen zegenen met een gereformeerde „Korte Verklaring der H. Schrift met nieuwe vertaling“ voor niets moeten werken; de tijd komt, waarin we hun werk moeten „opeischen“ zooal niet voor alle terrein des levens, dan toch voor ons eigen terreintje, o.m. ook voor ons afgeschoten hoekje, waarop wij onze zangstem oefenen of onze keel schrapen. Bovendien wete ieder, die vreest, dat we iets nieuws houdelijk importeerden, en assumeeren, dat van de 20 psalmen er één is, dien Prof. Dr A. Noordtjz precies heeft weergegeven gelijk wijlen Prof. M. Noordtjz gedaan heeft in een nieuwe bewerking, verschenen te Kampen, bij een officiële plechtigheid der Theol. School.

¹⁾ Eigenlijk is $\frac{2}{15}$ niet juist gesteld; men denke aan psalm 119, die nog al lang is. In de uitgave van Dr de Moor beslaan ps. 1-20 34, alle psalmen samen 398 blz. Kom ik den het onderzoek vijandig tegemoet, dan maak ik ervan 300 blz. $\frac{2}{15}$ van $\frac{1}{2}$. We hebben dus nu ommegevoerd nog meer bewezen: eerst vonden we een beperking tot $\frac{2}{15}$ = $\frac{1}{4}$. Maar dan blijkt in werkelijkheid maar een diagnose-onderzoek van $\frac{1}{4}$ = $\frac{1}{24}$. Men vergeet mij den

Van dat licht gebruik makende, zijn we dus wel onder veilige hoede. En om ten slotte volkomen te ontsnappen aan de kritiek van partijdig drijven, wil ik opmerken, dat ik den modern-critischen bundel van Baethgen (serie Nowack) niet eens heb doen gelden als autoriteit, wanneer Prof. Noordtjz met hem verschilde. Natuurlijk vermoet ik mij niet, níl te maken, wie van die twee gelijk heeft, bij gebleken verschil. Maar ik volg deze methode alleen daarom, omdat ons gereformeerde volk met de nieuwe bijbelvertaling te maken heeft, en ieder mij zoo controleeren kan. Wat men ook zegge: in elk geval niet, dat ik zóó den regel vertreed, die daar zegt: ne quid nimis; een spreuk, die ons terecht herinnert: niets te veel; overdrijving schaaft.

Wanneer we nu de psalmen 1-20 aldus bezien, wat vinden we dan?

Natuurlijk veel goeds. Dat stel ik voorop. Maar omdat ik dat niet behoef te leeren, wíl het gros dat wel geloofd, zal ik den betamelijken lof ditmaal achterwege laten.

Willen wij eerst ons gevoel volgen (dat ligt in de lijn der rijmende vadersen van Laus Deo, Salus Populo), dan moeten we toch eerst even ons gezicht vertrekken bij enkele woorden, die uit aesthetisch oogpunt ons minder streelend dinken. Ik zal niet veel zeggen van de oude termen, die in onzen tijd niet meer gangbaar zijn, als daar zijn: rot (3^e, 10^e), stout (5^e), hitig (7^e), kop (7^e), wandelen (IV iemands raad (1^e); Noordtjz heeft: treden in den raad, dat is zuiver nederlandsch en behoudt den climax van treden, staan, zitten 1:1), samenrotten (1^e), hoog vertrek (9^e, 18^e), een nogal zwak beeld, vergeleken met Noordtjz's: rotsburcht, op 'teenzaam bedde neergezegen (4^e), maar de aangesprokene wordt gezocht gewoon naar bed gezag te zijn, zonder eenige zijging), treken, waarmee men iemand naar 't hart wil steken (5^e), oneven schaal (7^e), het recht snuiken (7^e), hel (9^e, 16^e, 18^e) voor doodenrijk, helische hand voor doodshand; wanneer worden we eens van dit onklare woord het verlost, als van iets anders dan „de hel“ sprake is? het zegent vast den gierigaard (10^e), ver-nist (10^e), niet: ge-ver-nist, de arme hoop (hoop in den zin van bende, 10^e, al is er van een bende niets te bespeuren in 10:10), immer (10^e, niet: altijd, maar: ooit), geweld (in den zin van macht, 12^e), fier (in ongunstigen zin, terwijl het woord tegenwoordig alleen in gunstigen zin voorkomt, 17^e), arme (niet als: „proletariet“, maar als: ongelukkige, en toch substantive?) gebruikt, 9^e, 10^e. Over: ooreloogen (18^e), evenredigheid (19^e), heilgoed (20^e), naar (nare streken, 18^e), oogen-leden (11^e), blakende grimmigheid (6^e), en fel geprangd (3^e) zullen we maar zwijgen. En nu zijn we nog niet eens aan de felle stokebranden, de jeneverkolen, noch aan vet en smeer toe...

Misschien kan onder de rubriek van het doffe en onaesthetische ook gerangschikt worden deze bloemlezing: het vee op heiden (heide-n! de rijmelaar is wel op de Veluwe geweest, maar niet in Palestina, 8^e); omhoog steken (10^e); onderzoek kweken (10^e). Bepaald zondigen tegen alle taalregels doet ps. 7^e: verwacht dan, dat hij leugen baar. Het laatste stompe van een woord beteekent: bare. Maar wat doet hier die conjunctief?

En al zijn we aan de vele gevallen van rijncrisis al meer gewend, dan voor onze opvoeding dienstig is, het blijft toch altijd weer stuifend: smeden (13^e), vertreen (13^e), tegenheen (13^e), pijn (14^e), goón (16^e) en voorts: gena, gā-slaan (10^e), te moe. Een eigenaardige combinatie van deze minder fraaie terminologie geeft 10^e. Daar hooren we van een godloos rot, dat vast den gierigaard zegent, niet zonder verwaand den neus omhoog

²⁾ In het vervolg zal ik uit de hergunde psalmen de aanhaling geven door groot en klein cijfer (b.v. 3^e) en uit de onberijmde op de oude manier, (b.v. 3:2).

³⁾ Als een zelfstandig naamwoord nog wel goed lang gerek en — gezongen: a-amen. (10^e)

te steken, edoch, ook al zonder onderzoeking te kweken in het hart, dat immers alleen onzinnige gedachten koestert, wanneer het zich uitsprekt in een leus, die het schoolonderricht over de kop pelwerkwoorden stout en vast beschaaft: „daar is geen God, geen loon noch straf (is) te wachten“.

Over teruggekeeren naar de hel (9^e), bedde (6^e, 4^e) spraken we reeds. Valsche streken (15^e) zijn niet bepaald onderwetsch (15^e) maar toch ook geen kerktaal, vooral niet, als men er enkele seconden over zingen moet. Waarlijk, tegen deze onderwetsche dingen wegen enkele proleptische nieuwigheden niet op, als daar zijn: de leeuw, die het oog ont-schuilt (17^e) en het rijmen laten van vrome op genomen in 18^e. Zoo zijn onze manieren ook, tegenwoordig.

In hetzelfde verband verdient ook de beeldspraak van de rijmheden de aandacht. O, het is zoo, het valt niet mee, vooral niet voor een lid van „Salus Populo“, als de nederlandsche staat u gebiedt de gloeiende oostersche beeldspraak te verduitschen en pasklaar te maken voor den eeredienst in onverwarnde kerken met steenen vloer. Maar het is gebeurd; en al rijmende hebben, tot opstopping van het vereischte aantal regels en lettergrepen, de poëten ook eigen kaas- en boterbeeldspraak gebruikt. Mitsdien laten zij (11^e) vuur, en strikken, en wervelwind geheel naar dezelfde wet der zwaartekracht neer-dalen, alsmede zwavel. Toch pleegt de bewegingsbaan van neerschietend vuur, van neervallende kringelende strikken en van tuimelenden wervelwind wel zóó verschillend te zijn, dat onder het gemeenschappelijk beeld van den vallenden regen deze drie niet te verbinden zijn. De tekst zelf is toch zoo mooi: „Hij zal op de goddeloozen vurige kolen doen regenen en sulfer en een gloeiende wind (die heelemaal niet neertuimelt, maar in de steppen verzengt) is het deel huns bekens“. (Noordtjz 11:6).

Niet alleen hier hebben de vaderlandsche gehonoreerde rijmen het te kwaad met de beeldspraak. Lees met aandacht 10^e. Een leeuw zet zich in zijn hol; doodhesdaard. Zijn klauwen en tanden zijn goed geslepen, scherp gewet; hoe deze pedicuarische en dentistische praestaties zonder menschelijke techniek gelukt zijn, onderzoeken niemand curieus. En dan zullen we, naar den aard der liefde, den regel:

„Hij heeft zijn klauw en tanden scherp gewet“ nog maar niet eens zóó lezen, dat de leeuw zelf ze wette, doch dat hij ze heeft, bezit (habet) als scherp gewet. Terwijl dan zoo de leeuw met de geslepen tanden en gepunte klauwen bedaard in zijn hol zich heeft gezet, komt er een gezelschap ellendigen voorbij. Les Misérables! De leeuw ver-rast hen, uit zijn kuil wel te verstaan. En dan blijkt levens, dat de leeuwen nog over andere technische vaardigheden dan van het soigneeren van tand en klauw beschikken: leeuwen maken netten; en die zijn belommerd ook. Als dat niet een soort imitatie van menschelijke wolfskuilen beteekent, wil dit, tenzij heesters op den grond voor het gemak lommer heeten, zeggen, dat de leeuw in den boom de netten heeft klaar-gezet; hij moet dus zijn prooi naar boven transporteerden; en in elk geval loopt hij, hetzij bij boven-, of benedenwaartsche of ook horizontale beweging, gevaar, bij dat sleep- of stuw-proces in zijn eigen net verward te raken. Hetgeen dan de gelukkige inconsequentie van dierlijke onverstandigheid in dit overigens den dierenlof zingend rijm zou zijn. Maar bepaald raadselachtig is de duikende beweging van den in zijn kuil wachtenden leeuw. Hij duikt immers, om d'arme hoop (bende, gezelschap) in zijn sterke pooten te krigen....

Zeg nu zelf, of dit gewriemel overeenkomt met de mooie taal van den bijbel (Noordtjz 10:9, 10); Hij legt zich heimelijk in hinderlaag als een leeuw in [struikgewas; hij legt zich in hinderlaag om den nedergebogene te [vangen; hij vangt den nedergebogene door het net toe te halen. Gefroffen zinkt deze ter aarde; dan valt de ongelukkige in zijn macht.

Hier loopt, natuurlijk, alles 'goed. Hier wordt de vergelijking met den leeuw niet verder uitgewerkt, dan mogelijk is; niet de leeuw, maar de booze man zelf is na de vergelijking verder onderwerp van den zin.

We zullen deze scrupuleuze ontleding niet met onbehoorlijken wellust vervolgen. Maar toch: wat dunkt u van vleierij, die van de tong glijdt als vloeiende oliebekken (12)? Het gaat wel „gesmeerd“, zoo met die vloeiende, vleierende olietral; maar het is onerbiedig tekstbederf, wanneer ge Noordzij leest: „met vloeiende tong spreken zij dubbelhartig“ (12:3). Wie denkt er over, aan iemands lippen palen te zetten (12)? Voor het verdraide geslacht (12) kan men nog excuus vinden, al staat het niet in den tekst (zie Noordzij); en ook voor de rondom drayende goddeloozen (12); want de tekst was nog al moeilijk, die spreekt van rondzwervende goddeloozen. Maar als de vrees iemand pijnigt met doodelijke nepen (14), en een ander stapt in het spoor van laster (15), of een heilsche hand om iemands heup gelegd wordt (18), als een held in het bestemde veld zijn vuur en vaart doet blijken, dan kan zelfs deze laatste alliteratie ons niet in bewondering zetten. Ook hebben we nog nooit de zon zien zwaaien, al moeten we ervan zingen (19); en we hebben wel bevonden, dat een straal in rechte lijn zich afteekent, maar dat 'n straal verspreid wordt, reeds in een eeuw, die geen radiobeweging kende, is ongehoord; vooral, als het een straal van billijkheid is (19). Hoe iemands eer kan zingen, is evenmin duidelijk (16).

Natuurlijk vergeten we niet, dat achter deze beëindiging een foutieve statenvertaling dikwijls ligt. Maar we zeggen in zulke gevallen dan ook niet iets ten nadeele van de vaderen, doch alleen in het voordeel van een nieuwe bijbelvertaling.

Machteloosheid enerzijds en gemoedelijke braafheid anderzijds hebben voorts het volgende geproduceerd: oprechte boezemzuchten slaken (5); aan het blaken zijn door ijvervuur (5); God staat hun billijk tegen, die onrecht plegen (maar God heeft deze „approbatie“ niet nodig, evenmin als de bijbelschrijver van wien de eerste beginnening in de preekkunst nooit zonder bezwaar van de zijde van Prof. Lindeboom³⁾ kon opmerken, dat de apostel of de evangelist, of de dichter zoo terecht iets had gezegd). Ook zou men den zanger, die zoo bedwaard (8) naar de maan kijkt, om de eer der godheid (10) in het hemelhof (7, 11) te zingen, willen wakker schudden en met wat onrust willen inenten. Men zou hem willen vragen: brave broeder, beproeft God wel eens d'oprechten? (11). Wel neen: Hij doet het altijd, hen „proeft“ Hij evengoed als de goddeloozen (11:5). Ja, deze brave slapheid spreekt geloovige gelukzoekers (20) toe in den stijl van nieuwejaarswensen: ze durft het absolute niet aan en maakt het relatief, als zij van „rente“, in de dagen der O. I. Comp. en derzelfver heugenis, weker maakt, om niet onder de kritiek van eigen rijm te komen (15). En al is deze fout niet alleen hier toch wijs ik er op, dat het nemen van rente van een volksgenoot verboden was, een verbod, dat hier in het rijm geheel verloren gaat, (zie Ex. 22:25, Deut. 23:19v, Ezech. 18:8, 13, 17, Noordzij, bl. 40). Deze brave slapheid lijkt ook telkens met het woord deugd (11); ze kweelt, dat

de mond sprak steeds de taal van 't harte, door beide is hun plicht betracht (17);

en is zoo dóór en dóór voos, dat zelfs onder het geweldig accompagnement van doodsbenauwdheid, van doods-strikken en van stroomen van verderf de zanger geen kans ziet, om God te prijzen, als hij geen harp in de vingers drukken kan (18)... ja, vooral de harp. Ze laat in een forsche led den slaper vooral verfrischend ontwaken (3), al klinkt dat iets wat banaal in dit verband. Ze dicht, dat God elks gedrag proeft, zelfs met zijn oogleden (11); wat is dat? En omdat zij niet in staat is, groote dingen in woorden van klare eenvoudigheid te zeggen, daarom vlucht ze in het volks-asyl der overdrijving; ze laat het bed van tranen zwemmen (6); donder en bliksem moeten aanvullen, wat de dichter van Gods majesteit zelf niet zeggen kan (2). En in beide gevallen vult ze het rijm op met elementen, die de tekst niet aanbracht. Doffe oogen (6:8) worden straks rood-gekreten, uitgebeten, verouderd en doorknaagd in 6^e (vgl. 31); het hebreuwsch was blijkbaar den rijmbroeder niet sentimenteel genoeg; maar in zijn soberheid is het toch veel sterker.

Ja, deze goedmoedige braafheid zegt straks dingen, die gereformeerde ooren in elk ander geval niet graag willen hooren. God wordt door goedheid aangespoord (10), een gedachten bedervende uitspraak. De grootspraak der trotschen verdriest Elk (12)... en dan moet ge juist gelezen hebben, dat er maar een paar vromen meer zijn! De godloochenars verdooven 't licht der reden (14)... toch een beetje anders dan 1 Cor. 2 spreekt! En dan de „groote God, die 't recht verdedigt!“ (14)! Hoe mat, hoe dof, hoe peuterig! Het kan niet anders, of op deze manier wordt de tekst vaak vertroebeld. Na het psychologisch

schokkende: mijn ziel grijpt moed, etc., is „zelfs“ in 6de min of meer dwaas. — „Bij U is mijn schild“ (7), zegt het vers: „i et pete“, ga het halen, zou men zeggen tot den dwerg. Maar de tekst heeft de idee, dat God het schild draagt voor den mensch, dat Hij het vasthoudt... en dat is juist Zijn grootheid. Hoe slap is 7: „verwacht dan, dat hij leugen haar...“, maar bij dit geboorteprocess kijkt niemand toe. Van het geweldige: „de fundamente worden omgestooten“, wordt hier gemaakt:

dus wordt gewis in 't veilig samenleven de grondslag van 't vertrouwen omgerukt...;

en men denkt aan brandkasten en Lips-slotten. Maar de dichter van den „grondtekst“ zag andere dingen, geweldig, en universeel. Ten slotte: „naaste“ is een mooi bijbelsch woord; maar dat men zijn metgezellen geen kwaad moet doen, is karwei-achtig, slapjes, slapjes; het verzwakt den tekst, vooral na Jezus' Woord over „wie mijn naaste is“.

* * *

Wil iemand nu zeggen, dat dit alles nog maar den buitenkant raakt... hij moet het weten. Maar is de buitenkant niet van beteekenis? Heeft de bijbel, dien wij exegetiseerend zoo trouw mogelijk willen zijn, geen recht meer op eerbied, wanneer we gaan zingen? En is de zang der gemeente, waarin ze haar leven viert, niet méér waard dan wat brave poëtikasterigheid? Wie zegt, dat dit alles niets om 't lijf heeft, laat de „Kritiek der ouden“ zien, niet van de gunstige zijde.

Maar tenslotte: ik geef toe: dit is het ergste niet. Er valt nog meer aan te merken op de bewerking van Ps. 1—20. We komen aan de exegese toe, en daarvan zal niemand de groote beteekenis ontkennen.

K. S.

UIT DE SCHRIFT.

Maar de Satan heeft het ons belet.

Daarom hebben wij tot u willen komen (immers ik Paulus) eenmaal en andermaal, maar de Satan heeft het ons belet.

1 Thess. 2:18.

Klinkt u dat niet vreemd, mijn ziel?

De Satan heeft het ons belet.

Zoudt gij zoo iets wel durven getuigen?

Neen, gij spreekt van omstandigheden, welke u niet gunstig waren: van tegenspoed, welken gij ondervondt of iets dergelijks.

Maar de Satan laat gij er buiten.

De ziel heeft tegenwoordig zoo weinig met Satan te doen.

Het is of hij voor goed aan banden is gelegd. Het is of hij nooit meer verschijnt als een engel des lichts.

Het is of hij niet meer rondgaat als een brieschende leeuw, zoekende, wien hij zou mogen verslinden. Mijn ziel, zie toch het gevaarlijke van dezen toestand in.

De mensch is thans te verlicht om nog aan Satan te gelooven. En de christen ondergaat in deze den invloed van den wereldling. Hij trekt in zijn zieleleven, ook in zijn uiterlijk levensgebeuren den Satan al te zeer pro memorie uit.

Denk er om, mijn ziel, daar zit Satan achter. Het is de dichtste blinddoek, dien hij ooit den menschen voor de oogen heeft geknoopt, door hen in den waan te brengen, als zou hij thans niet meer in hun leven treden; als zou hij hen nu ongemoeid laten; als zou hij er niet meer zijn.

Diep leven is onmogelijk, zoo gij niet de listige omleidingen van den booze ook betreffende uzelf op het spoor komt.

Daar is nauwkeurige onderscheiding, fijne innerlijke waarneming voor noodig.

Zet u daartoe, mijn ziel.

Dan zult gij hooren zijn influisteringen.

Dan zult gij ondervinden zijn aanvechtingen.

Dan zult gij zijn bemiddeling opmerken bij wereldsche aanloksele.

Maar dan zult gij ook des te beter de kracht van Christus' belofte ervaren: Ik heb voor u geboden, dat uw geloof niet ophoude.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Toekomstverwachting en Toekomstprogram.

Onze tijd, het is vaak gezegd, is eschatologisch. De kwesties van de toekomst houden hoofd en hart gevangen; ze leggen de groote lijnen van wereldloop en wereldverloop ons voor den geest en laten ons vragen wat uit alle dingen worden kan.

De aandacht richt zich daarbij vooral onder onze menschen op het laatste bijbelboek, de Openbaring van Johannes.

Nu is het hier niet de plaats, om een zelfstandige beschouwing te geven over het verband tusschen christelijke wereldbeschouwing, wil men, christelijke geschiedbeschouwing, ook met betrekking tot de toekomst, enerzijds, en christelijk werkprogram anderzijds.

Maar het is hier wel de plaats, om te vragen, of

de Openbaring van Johannes zelf iets zegt over de vraag of, en zoo ja, in hoeverre er plaats blijft voor christelijke werkzaamheid in de groote worsteling om wereldopbouw en sociale reconstructie, op den grondslag van het geloof, dat zich heeft eigen gemaakt de woorden der profetie van dit boek: Johannes' Openbaring.

De gedachte kan immers opkomen, dat voor hen, die zóó dicht leven bij de toekomst, bij de dingen, „die haast moeten geschieden“, dat zij roepen: kom Heere Jezus, ja kom haastelijk (22:20), het rechte motief ontbreekt, om voor de wedergeboorte der wereld en der maatschappij zich te geven met geheel hun ziel. Heeft de Openbaring niet alle wereldgebeuren vastgelegd onder de prediking van Gods onverwringbaar systeem? Wie kan zijn menselijke plannen uitwerken tegen de systematische volvoering van Gods gedachten, tegen die vaste ordening der dingen naar Gods raadsplan, in? Wie kan een wereld opvoeren tot hooger leven, als God toch eenmaal haar progressie tot Babylonische wereldstad heeft voorzien en haar ruïneering heeft voorzien? Wat helpt de arbeid van den mensch, als zijn God een God is van praedestinatie, van voor-beschikking, een God, die zijn afbraakplan gereed heeft en het in groote lijnen heeft meegedeeld aan de christenen, tot wie de Openbaring kwam?

Werkelijk, de vraag heeft haar beteekenis. Troelstra heeft aan het historisch materialisme verweeten, dat het den mensch alleen maar ziet als „agent van maatschappelijke krachten“¹⁾; en deze klacht bewijst een streven, óók bij dezen man, om te ontkomen aan de fataliteit van een natuurwonderdigheid in wereld-ontwikkeling, die van den mensch maakt een haast willoos orgaan van onafwendbare historie-vormende machten. Maar moet dan niet de Openbaring, met haar schrikkelijk systeem, tenslotte haar ijverigen leerling suggereren de ontmoedigende, verslappende idee, dat wij, menschen, niets anders zijn dan agenten, agenten tegen wil en dank, van goddelijke krachten, die de wereld souverein voeren tot consummatie?

En als eenmaal de vraag in dezen vorm gesteld is, dan staat een ander al gauw met het antwoord gereed. Inderdaad, zoo concludeert men, het geloof aan een praedestineerenden God vermoordt de activiteit in den christen: roept men hem op, om mee te helpen aan de evolutie van de wereld, om mee te vechten voor wereldvrede, voor internationale toenadering, voor ontwapening en verheffing van het proletariaat... dan is zijn eenige antwoord een schouderophaling: heeft zijn God niet de wereld in boeien gelegd en zou hij dan tegenover dien God zich opmaken ter onthinding? Wat in de hemelen gebonden is, dat zij op de aarde gebonden!

Zoo ziet men het christendom. Zoo legt men het den blaam niet alleen van sociale machteloosheid, maar ook van socialen onwil op. Hoor, met welke „wijsheid“ het volk door de „volks-universiteit“ wordt gezegend. Daar doceert iemand rustig: „dat tot aan de 18e eeuw, de menschheid in de wijsheid der geschiedenis, in de slagen van het lot, goddelijke beschikkingen zag, die zij slechts te aanvaarden had. Het maatschappelijke verantwoordelijkheidsgevoel was nog niet ontwaakt. De wereld bleef, inzonderheid voor de Christenen, het gebied der boosheid: deze wereld te willen hervormen scheen erger dan een dwaasheid: het was een hoogmoed. Zoolang sociale smarten en zonden als elementair werden gevoeld, kon van een sociaal idealisme nog geen sprake zijn“... En als Christus zegt: „geef den keizer wat des keizers is“, dan weet deze heer-van-de-volksuniversiteit daaruit niets anders te lezen, dan dit armoedige, armzalige: „Wat gaat den geest de wereld aan? zoo luidde Christus' afwijzend antwoord op de sociale vragen“. Tenslotte is dit het einde dezer hedendaagsche volkswijsheid, dat de sceptici (Montaigne, Charron) en de groote geloovigen (Calvijn, Pascal) geenerlei belang in het politieke leven, in alles wat kortstondig en vergankelijk is, stelden... De geloovigen konden geen hervormers zijn, daar zij de boosheid der wereld voelden als een goddelijke straf, waartegen men zich niet verzetten mocht“²⁾.

Ja, zoo vervolgt een ander, het Calvinisme voor al heeft het geloof aan de voorbeschikking aller dingen door God, gepredikt; men zou dan ook kunnen zeggen, dat het Calvinisme juist bij uitstek zich heeft herkend in het systematische boek van wereld-dreiging, waarmee de Bijbel besluit. En daarmee komt dan overeen het verschijnsel, waarin men ons wil doen gelooven, dat n.l. het Calvinisme, uit valsche ressentiment tegenover Rome, er toe gekomen is, afstand te doen van alle energieke deelname aan den wereldarbeid, ook in het materiële leven. Want het Roomsche ideaal der heiligheid — aldus deze theorie — toont den mensch in zijn heerlijkheid, als hij, in organische co-operatie met God, zijn eigen loon verdient en verdient; Rome heeft zoo den arbeids-wil gestuwd tot imperiale zelfbewustheid. Maar

¹⁾ Prof. Mr. J. A. Eigenman, Het Socialisme van Troelstra, een in zichzelf verdeelde beweging. Nijgh & Van Ditmar's Uitg. Mij. Rotterdam, 1924, blz. 73.

²⁾ Aldus: Just Havelaar, Het Sociaal Conflict in de Beeldende Kunst. Haarlem, Bohn, 1922, bl. 15, 16. Merkwaardig is deze volksuniversitaire uitspraak wel in een tijd, die voor haast elke nieuwe sociale beweging den persoon van Jezus bij haar reclamatochen opzocht.

Calvijn - de volst - kan men - zijn voor - alleen - zo - lijkt - den Calv - den klein - schon g - aan het - dit soci - laat. Vo - zaliging - twijfel - sche mo - dan e - vragen - heent - dingen v - het bepe - in zijn - op den t - van de - die hee - voor de - nig of t - ting, wa - andere f - geols, n - genezer - te zijn - afgestou - over elk - der aan

Nog e - waarach - Calvinis - dat Calv - werktuig - is dood, - organis - dat then - praedest - geholpe - aanvaar - wing en - der ziel - ligt tege - die den - Gods st - Gods sa - als de l - geboorte - de helij - is, als G - digt met - zijn pijl - aantrekt - hun God - En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

³⁾ Op de preekkrans, vroeger, te Kampen.